

Fra Voldelig til ikke voldelig kommunikation

Problemformulering

Kan, relationer og holdningsforskelle have indflydelse på hinanden og kommunikation?

Hvordan kommunikerer den udviklingshæmmede når der opstår misforståelser?

Kan den udviklingshæmmedes voldelige kommunikationsform have med magt og afmagt at gøre?

En bedre og anderledes kommunikationsform, som fx. Tegn til tale og kommunikation via billeder kan det begrænse eller give den udviklingshæmmedes bedre livskvalitet, forståelse og samspilsmuligheder?

Kan magt og afmagt situationerne derved begrænses.

Hvilke betingelser kan der være eller er der, for at det kan lykkes eller mislykkes?

Kan det overhovedet lykkes i en boenhed med (6) 5 forskellige beboer og deraf forskellige behov ?

Hvad har kommunikation med livskvalitet at gøre?

Hvordan giver man livskvalitet via kommunikation?

Hvad betyder kommunikation og forforståelse for samspillet og livskvalitetens indhold?

Kan samspillet og livskvaliteten blive kvantitativ eller kvalitetsfuld, mislykket mangelfuld eller succesfuld, og hvad er årsagen?

Er det min tolkning af samspil og livskvalitet der er "livskvaliteten" for brugeren?

Er det mine behov frem for brugerens behov, aktivitetsniveau kontra selvbestemmelse der er afgørende?

Kan aktivitetsniveauet være tegn på misforstået omsorg ?

Organisation og daglig rytme kontra god og dårlig samspil, kommunikation, forforståelse og forudsigelige har det betydning for samspillet, beboerens trivsel ?
Hvad betyder det for en seende og for en blind?

Jeg vil fokusere på kommunikationen og betydningen af dens brug i forhold til beboeren, og søge at finde løsningsmodel og handlingsplan for en enkelte beboer set i forhold til relationer i boenheden, under transport, i aktivitetshus herunder særlige aktiviteter når sådanne findes.

- A. Beboer som jeg særligt vil fokusere på er meget kontaktsøgende og grænsesøgende, tilsyneladende til tider umotiveret voldelig mod det første og bedste offer på sin vej. Aggressioner opstår når hun føler sig misforstået eller svigtet, herunder også mulig jalousi mod andre brugere, i nogle sammenhæng endda mod personer som har samme adfærd og lignende behov.**
- B. Beboeren har for så vidt store problemer med sin adfærd i forhold til omgivelserne og bliver misforstået.**
- C. Beboerens mange positive træk, og for så vidt bør de førnævnte træk tolkes som positive langt hen af vejen.**

Jeg vil inddrage teoretisk viden fra “Pigget” og yderligere ved andet litteratur om “vold som udtryksform” og opdragelse “øen og fysisk kontakt” og materiale fra “Det kan nytte” og inddrage viden fra sparringspartnere, som konsulent på kommunikation “det kan nytte” .

Denne kort beskrevne beboere har jeg særligt udvalgt, for nærmere observation og analyse med pædagogik handleplan for øje.

Problemstilling:

Kan denne beboer opnå et bedre samspil via kommunikation med sine omgivelser, hvordan kan pædagogen støtte og udvikle denne kommunikation.

Med udgangspunkt i vold som kommunikationsmiddel med det mål at opnå en ikke voldelig kommunikationsform, altså farer magt og afmagtsituationer ?

Hvilke faktorer er nødvendige for et positivt udfald ?

Definition af kommunikation:

Når jeg i denne opgave vil koncentrere mig om kommunikation, ikke mindst hvorledes voldelig kommunikation evt. kan ændres til ikke-voldelig kommunikation.

Så er det nødvendigt for mig at definere hvad jeg mener kommunikation er.

Groft sagt kan man opdele kommunikation i to kategorier, verbalt sprog og nonverbalt sprog.

™ Verbalt sprog er vores tale, som har sin styrke i forhold til det forråd af ord man besidder, men samtidig afhænger det også af hvor god man er til at udtrykke sig og anvende ordforrådet.

™ Nonverbalt sprog er alt hvad vi siger med vores krop, adfærd, øjenkontakt, udstråling og bevægelse, herunder ubevidste handlinger. Man kan fx. sig noget med det verbale sprog og det modsatte med det nonverbale sprog, samtidig.

Under

nonverbalt sprog og kommunikation finder vi også vold som udtryksform.

For at forstå dette er det nødvendigt at sætte sig ind i hvad der foregår med mennesker der har et mangelfuldt verbalt sprog, hvorledes de får udtrykt sine følelser.

Jeg har tidligere beskæftiget mig med børn (normal fungerende), og der iblandt var en dreng, som adskillige gange kom i klammeri med de andre børn.

Jeg fandt imidlertid ud af at hver gang han gjorde det, så var det fordi, at han enten manglede ord eller oplevede sig selv som misforstået.

Hvorledes vil så ikke en udviklingshæmmet have det når han eller hun ikke har noget verbalt sprog, eller kun har nogle få ord at udtrykke sig med ?

Derfor må vi forstå at vold er en udtryksform, at vold er kommunikation.

Jeg vil følgende Citere:¹

“Vold er også kommunikation”

“ Vold opstår, når et individ bliver svigtet, eller sagt på en anden måde: bliver udsat for omsorgssvigt. Vold opstår, når mennesker føler sig afmægtige, og når ansvar/medansvar ikke tages. Vold opstår når omgivelserne viser angst, og magtmekanismerne går igang.

Vold opstår, når mennesker mangler evnen til at gøre sig forståelig. Vold opstår ved mangel på ansvarlighed, ligeværdighed, opdragelse/pædagogik. Livsindhold og gode fysiske rammer,

Arbejdsredskabet for at handle er kommunikation. Vi skal erkende hvilke problemer, der er for at kunne hente hjælp hos de rette.

Vi skal være mere opmærksomme på, hvad det er beboerne vil udtrykke med sin voldelige adfærd. Vi skal som personale give os tid til at finde ud af, hvad det er beboerne vil. Hvis beboerne er voldelige, så overvej og analyser i hvilke situationer vedkommende reagerer sådan.

Hvad er det for signaler der udsendes ?

Husk at rose, snak med beboere selvom han/hun måske ikke forstår alt, hvad der bliver sagt.

Det er vigtigt , at beboeren oplever succes via handlinger for at nedbringe den voldelige adfærd.”

Derfor inddrager jeg adfærd og vold som to væsentlige faktorer i definitionen af kommunikation.

¹Citeret fra bogen “vold som udtryksform” udgivet af Socialstyrelsens informations- og konsulentvirksomhed (SIKON) 1990

Alternative kommunikationsmidler er fx. brug af billedmateriale, piktogrammer og “tegn til tale” jeg vil her illustrere med eksemplet i dag og om lidt.

Alt dette inkluderer begrebet kommunikation i denne sammenhæng.

Metodebeskrivelse:

Jeg vil undersøge hvor “Alex” er udviklingsmæssigt, hvilken kommunikationsform “Alex” anvender, og hvor hendes kompetencer er nu i forhold til nuværende kommunikation og hvor de Udviklingsmæssigt kompetencer er realistisk mulige.

Jeg vil undersøge og komme med ideer om hvordan den voldelige adfærd og kommunikation kan andres, her er min umiddelbare ide og observation, at jeg vil gøre brug af hendes naturlige nysgerrighed, som svarer til et niveau på 4 - 6 års alderen, Fx. Når vi går tur peger hun ofte på ting undervejs som om hun vil spørge hvad er det, og da hun har en spasticitet i arme, hænder og ben, er det ikke altid at hun lige peger direkte på det hun spørger om, så har jeg spurgt hvad det var hun præcis ville vide, indtil vi kom frem til en fælles forståelse.

Derefter vil jeg sige ordet verbalt og så vidt mulig udvikle det verbale sprog, men også undersøge og give hende muligheden for at kommunikere med alternativ kommunikations forme som tegn til tale, idet jeg ser hendes behov for både at kunne kommunikere med personale og medbeboere og i andre relationer med brugere.

Herunder den del vil jeg inddrage expert-hjælp via Kurt Vinterhøj, som jeg havde aftalt

tid hos, den 30.nov. Kl. 14.00 på Studievej. Da jeg vil sikre mig, at det er de samme tegn, som anvendes over for hende og de øvrige beboere, og som endvidere bliver anvendt i deres øvrige og evt. kommende omgivelser.

For yderligere at undersøge hvad man kan gøre, vil jeg gøre følgende med **“Alex”**.

Adfærdsmønstre som kommunikation - kommunikations ændring

1. **Når hun vil have os med ind i stuen, så er det ofte at hun vil vise os et billede, tænde for radioen eller have lov til at tage tæppet med ind til bordet, det sidste vil vi ikke have hun gør, men noget lignende får hun lov til på Aktivitetshuset “Perlen”, men her bør vi holde fast i vores nej. Da det vil være godt for hende at hun erfarer forskellen af Boenheden (Hjemme) og Aktivitetshuset “Perlen” (ude).**
 - i. **Når det er de to andre ting eller noget andet bør vi spørge efter hvad det er hun vil. Hun mangler måske ord eller tegn for radio så er det ordet vi skal lære hende at sige, men samtidig skal det gøres klart at hun lige så godt selv kan gå ind og tænde for radioen, for det kan hun.**
 - ii. **Når det gælder billedet, så gælder det også om at give hende tegnet for billede og selvfølgelig også det verbale ord, men også en tilrettevisning af, at hun godt selv kan hente det, uden at vi behøves at blive trukket i og med hver gang.**

“Alex” har behov for at vi midt i alt dette viser hende, at på trods af hendes adfærd, så holder vi af hende, som hun er. Samtidig har hun behov for at opleve at hun godt kan selv, at det er hende der bor her, det er hendes hjem sammen med de andre beboeres. Hun behøver ikke altid gå og spørge og gøre opmærksom på sin eksistens, for det er det hun gør når hun hiver og trækker i os?

Derfor går min umiddelbare handlingsplan helt enkelt ud på, at vi må give **“Alex”** nogle "Succes-oplevelser" hvor hun bliver opmuntret og accepteret.

Samtidig bør vi være konsekvente over for hende og melde klart ud hvor vores grænser er, men samtidig bearbejde vores nonverbale signaler.

Når vi fx. går tur med hende og hun peger på et eller andet, så er det hendes nysgerrighed der driver hende til det, når vi er opmærksomme på det, kan vi give hende ordene både verbalt og nonverbalt med tegn til tale. Om ikke andet, så kan vi notere os, hvilken ord vi har behov for at undersøge hvordan de skal siges via tegn til tale.

Man kan så indvende at det vil være for meget for hende at lære på en gang.

Når vi tænker kommunikation og udvikling, så ved vi, at hvad vi kun hører, udnytter vi kun ca 20% af, og hvad vi hører og ser lærer vi endnu mere af, men det vi hører, lærer- og selv bliver genstand i lærer vi det maximale af og det er 90% .

På den måde bliver det samtidig en oplevelse af at kunne, altså en succesoplevelse som sidder fast i hukommelsen.

Kommunikationsredskaber og videregivelse

- 2. I den forbindelse må den pædagogiske handling være at undersøge, hvad “Alex”s ønske / nysgerrige, altså vidensbehov, i forhold til hendes pegen.**
 - a. at videregive verbalt og nonverbalt, så vidt muligt på stedet**
 - b. at være tålmodige og omfavnende midt i det alt sammen.**
 - c. at gøre det til en leg, en visuel oplevelse hvor genstand og ord bliver koblet sammen**

Det er for så vidt, det jeg allerede har forsøgt, da jeg for nylig havde hjemmedag med “Alex”, hvor vi gik til købmanden og hun fik lov til at købe slik. På vejen hjem talte vi om, hvordan vi kunne sige slik med "tegn til tale". Jeg viste hende nogle tegn, som jeg havde set hos nogle medstuderende, som var blevet brugt for netop dette.

Efter hun havde fået vist det nogle gange gik hun hjem og viste tegnet, imellemtiden har jeg desværre opdaget at det på sin vis var delvis forkert, da jeg havde glemt det egentlige ord for slik.

Det jeg havde vist var penge og spise. Men uanset om jeg begik en fejl, så beviser det at **“Alex”** er modtagelig for nye impulser, kommunikationsredskaber, når vi giver os tid til at kommunikere sammen med hende, selv om hun ind imellem bliver irriteret. Vi må have tålmodighed til at forklare hvorfor og hvad vi vil give hende af værktøjer. Disse to forslag skulle så vidt jeg kan se være i stand til at give **“Alex”** en oplevelse af at lykkes, en oplevelse af at kunne selv, og derved få opbygget sin selvværdsfølelse, føle sig værdifuld, rent ud sagt "Succesfuld" og derved få ændret sine kommunikative vaner fra det lidt voldelige til det ikke voldelige. Og for så vidt til det mere selvstændige.

Beskrivelse af boenheden

Boenheden "BUEN"

Denne boenhed er et etplans hus med seks separate værelser på ca 16 - 20 m² , pladseret 3 og 3 for enden af en koridorgang, undervejs ligger der et kontor på venstre hånd, og umiddelbart når man kommer ind af Entreen er der et stort fællesrum med køkken og stue i et, og dog adskilt. Derudover rummer huset et vagtværelse og rum til vaskemaskine og tørretumbler, baggang plus depotrum.

Personalet består af en daglig ledende pædagog samt 7 omsorgsassistenten, en lønnet praktikant og en rengøringsdame, foruden 2-3 afløsere og for tiden 2 AMU-folk for en periode på 26 uger i tilknytning til "magt afmagt kursus" som løber over 2 år.

Boenheden har samme forstander som boenhedene Kvædevej og Fuglevænget.

Organisatorisk køres boenheden af den daglige leder, som hovedsagelig ordner det planlægningsmæssige så som vagtplan og det lokale regnskab, men ellers har boenheden "Buen" fælles budget med boenheden Kvædevej, der holdes personalemøde eller husmøde hver 14. dag så vidt muligt, men grundet kursusaktiviteter m.m. er nogle af disse blevet aflyst. Derudover arrangeres der temadage sammen med de to andre boenheder. I perioden som jeg har været på boenheden har der været temadag med en diætist, omkring kost og sund mad, og en anden temadag ligeledes med en konsulent omkring kommunikation.

Boenhedens menneskesyn har to nøgleord som er RESPEKT og LIGEVÆRD, så går ud på at respektere hinanden som den man er, at skabe og opleve glade og humor, at udvide det rum, der er for at udvikle sig både individuelt og som gruppe, at skabe et "indre liv" ved at påvirke "det ydre liv" i trygge rammer og gensidigt samspil.

Boenhedens mål er :

- T at skabe rum for udvikling
- T at tilbyde reelle valgmuligheder
- T at tilbyde den enkelte beboer mere opmærksomhed.
- T at møde beboerne der hvor de udviklingsmæssigt er.
- T at involvere os med beboerne, for derved at skabe en gensidig emotionel (følelsesmæssig) udvikling
- T at give beboerne flere oplevelser/erfaringer

Pædagogens rolle er at iagttage, støtte og “hjælpe” beboeren i at opnå det optimale ud fra ens udviklingsniveau.

Gennem handlingsoplæg sikres realistiske mål og metoder for den enkelte beboers udvikling og interesser.

Handlingsmåder holdes med sparringspartnere som aktivitetshuset “Perlen” dagbeskæftigelsen m.m.

For medarbejdere arrangeres der medarbejdersamtaler engang om året, derud over er målet at udøve supervision i tre former:

- T som punkt på dagsorden til personalemøde
- T daglig supervision med samarbejdspartner af ca 15 min. varighed.
- T supervision efter behov udefra

Denne supervision foregår på nuværende tidspunkt som en feed-back på dagens forløb i det omfang det er muligt.

“Alex”

Mødet med “Alex”

Herunder beskrivelse af observationer:

Mødet med “Alex” første gang var forsommeren 1998, hvor jeg besøgte boenheden under researchdagene, “Alex” havde netop hjemmedag den dag, hun kom smilende imod mig, “en glad pige” som gerne ville vise sit værelse ja hele huset frem, den umiddelbare beskrivelse af “Alex” som jeg følgende fik fortalt svarer til beskrivelsen af hende i problemformuleringen. “Hun kan godt finde på at slå ud til højre og venstre uden hensyn til hvem, om det så er beboer eller personale, men især Dina og Louise slår hun ud efter “.

I mit stille indre undrede jeg mig, kan det virkelig passe at en så charmerende pige kunne være og handle sådan.?

Praktikkens begyndelse:

To måneder senere begyndte jeg min praktik, “Alex” kom mig i møde på samme måde den første dag og ligeledes de følgende, der skulle imidlertid gå en rum tid inden jeg rigtigt så hvad der var blevet mig fortalt, jeg havde taget det standpunkt at jeg fra begyndelsen ville sætte grænser.

De første gange jeg så “Alex” reagere voldsomt var det imod Louise og det øvrige personale, som så tog affære over for situationen.

Voldelig adfærd kontra konsekvens mm.

Første gang jeg selv var involveret var engang hun slog ud efter Louise, her sagde jeg ganske enkelt hold op med det der og tog fat i hende, hun reagerede fortsat voldsomt og rev mig på hænderne, jeg holdt fortsat fast i hende men ganske let og hævede min stemme, fangede hendes øjne, dvs. øjenkontakt, som jeg vil forklare om senere, og

sagde ganske enkelt til hende. “Det der er der ikke nogen grund til, jeg vil gerne forstå dig og hvad du vil sige. Du forstår hvad jeg siger, “Hun nikkede” og sagde ja,” jeg fortsatte,” jeg vil ikke ha’ at du gør sådan”. Hun faldt til ro, og jeg tilkendegav over for hende at på trods af det skete ville jeg holde af og respektere hende for den hun er, ved at give hende et knus, siden gik der lang tid inden at jeg oplevede hende voldeligt imod mig selv.

Nu behøvede jeg bare sige, at jeg ikke ville ha’ det sådan, eller det er ikke nødvendigt, så faldt hun hurtigt til ro igen, men det er ikke hver gang det gik så nemt.

Selvdestruktiv adfærd:

Hun har en selv destruktiv adfærd, i kraft af at bide sig selv, og her må man samtidig gå ind og tage fat i hende, give sig tid til at berolige, forstå og finde forståelse. Ofte oplever jeg denne adfærd når hun oplever sig misforstået og utryg.

Men jeg oplever helt klart en bedring med denne adfærd, som for så vidt også har noget med vores forudsigelighed at gøre, det vil sige at vi bliver bedre til at tolke og forstå hvordan “Alex” reagerer.

Men jeg vil våge den påstand at ind imellem bruger “Alex” denne adfærd bevidst.

Fx. en dag jeg havde hjemmedag med “Alex” hvor vi var på tur ind til byen, vi havde forettet vores handel og “Alex” ville så have kaffe inden vi tog hjem.

Vi forsøgte at finde et sted vi kunne drikke kaffe, men der var imidlertid fyldt ved alle borde, så vi gik ud igen, jeg forsøgte så at overtale hende til, at vi kunne få kaffen hjemme. Straks tog hun hånden i munden og bed, lige som hun ville sige: “Nu finder du et sted vi kan få kaffe, eller du kan vælge at jeg fortsætte med at lave scener”. Da jeg ikke umiddelbar havde andre handlemuligheder i tanke, valgte jeg i dette tilfælde at gå ind og drikke kaffe. Er det ikke også sådan at børn reagerer, den såkaldte “trodsalder”?

Eftertanke og undren

Efter den første episode tænkte jeg, hvad kan afhjælpe denne adfærd?

Idet jeg tolkede denne adfærd som kommunikation, en søgen kontakt til andre beboere, men også en form for omsorg for de andre beboere, samtidig med en søgen efter opmærksomhed fra personalet.

En umiddelbart negativ adfærd og kommunikationsform, som dog bør tolkes positivt. Hun søgte, at tage hånd om de andre beboere og gøre opmærksom på deres adfærd og behov, at gøre opmærksom på vores manglende opmærksomhed og omsorg.

Man kan sige, at hun gerne vil være hjælpsom, at hun gerne vil have kontakt med andre, men hendes adfærd og fremtoning er hende imod, idet den bliver opfattet negativ fordi vi ikke altid er opmærksom på hvad der er gået forud for aggressionerne, at hendes opfattelse af tingen ikke altid stemte overens med vores opfattelse.

Se iøvrigt afsnittet: **Samme sprog? side 22.**

“Alex” adfærd i forbindelse med forskellige aktiviteter.

I andre sammen hænge oplevede jeg “Alex” vidt forskelligt, idet “Alex” deltog i den ugentlige “fjordlejr eller skovlejr”² foruden “Alex” deltog Dina også i denne ugentlige aktiviteter, skovlejren og fjordlejren er to aktiviteter, som afvikles skiftende i perioder, groft opdelt vinter og sommer, og på en fast ugedag torsdag.

Her er min klare oplevelse af “Alex” at hun er blevet meget mere rolig, selv om der er brugere der kan få hende i kog, konflikterne er minimale men kan helt klart udbedres ved styrkelse af det kommunikative som fx ved hjælp af “Tegn til tale” men ikke mindst en stor tålmodighed, struktur og ikke mindst forudsigelighed.

²Fjordlejr og skovlejr er aktiviteter som ifølge deres navne foregår ude i naturen, hvor beboerne fra de forskellige boenheder samles, man har først fællessang som en af boenhederne står for at arrangere, derefter er der en præsentationsrunde.

En anden boenhed står så for at tænde bål til at grille pølser mm på, imens bålet bliver gjort klar går de resterende en tur i skoven, først for at samle grene mm til bålet, men når det er fjordlejr har man det hele med af brændsel, her går man som sagt en tur ved fjorden. Til sidst afsluttes med sangleg fx. Bro, bro brille osv.

Kreativ aktivitet:

En anden aktivitet som “**Alex**” deltager i er en kreativ aktivitet som arrangeres af aktivitetshuset “Perlen”

i lokaler på boenheden “Dueslaget” her er oplevelsen af “**Alex**” at hun er meget mere rastløs blandt andet fordi der er brugere som går hende på, dvs. at de stirrer på hende, og har for så vidt en lignende adfærd som “**Alex**”,

“denne adfærd er kontaktsøgende, egocentreret og for så vidt jalousifyldt,” man kunne jo tænke sig, at her kunne der være tale om en spejlingseffekt³.

Det kunne også tænkes at årsagerne til rastløsheden m.m. skyldtes at aktivitetens rum og krav er for stort⁴, hvis vi taler om det fysiske rum, så ser jeg ikke den store forskel mellem fjordlejr og den kreative aktivitet, i de tilfælde hvor aktiviteten foregår ude, her tænker jeg på de gange, man har været ude at samle ting i naturen til fx, juledekorationer mm , men der hvor man afvikler aktiviteten indendørs har rummet og kravet symbolsk indflydelse.

På nuværende tidspunkt er denne aktivitet ikke “Alexs” umiddelbare interessefelt, da nogle af tingene der laves stiller krav til “Alexs” motoriske kunnen, fx da jeg arrangerede et forløb med stoftryk, jeg forsøgte at lave det meget enkelt, men for hende blev det for svært, jeg vil dog sige at efter nærmere analyse af videooptagelserne fra dette forløb finder jeg ikke at “**Alex**” var særlig oplagt den dag, da hun fra første øjeblik på videoen virker træt. Men aktivitetens sværhedsgrad var for svær for “**Alex**” og selvfølgelig også for de andre, men glæden over farverne osv. var tydelig ved de øvrige deltagere.

Det jeg havde sat igang var stoftryk, af redskaber og materiale anvendtes stoftryksfarver, blade fra naturen som brugerne selv havde været med til at samle ind, tiden

³Man ser sine egne handlinger og handlemønstre, svagheder, ting man ikke bryder om ved sig selv.

⁴Aktivitetens rum og krav kan også forstås symbolsk, på den måde at aktiviteten virker uoverskuelig, at niveauet ligger for højt, det kunne også være for lavt.

imellem indsamlingen og selve stoftryksaktiviteten var blevet for lang, men det skyldes noget organisatorisk, da den planlagte dag for aktiviteten måtte aflyses pga. en deltager i gruppen havde fødselsdag og arrangerede fest den dag. Øvrigt materiale var en malerrulle som vi anvendte til at lægge farverne på bladene, disse blade blev lagt på stoffet med den farvelagte side ned af, derefter brugte vi et stykke papir, en avis som blev lagt oven på bladene og derefter brugte vi en kagerulle som presse, resultatet blev nogenlunde.

Nyt kreativt projekt

Efter at have lavet en kreativ aktivitet sammen med “Alex” hjemme, har jeg en anden og mere positiv oplevelse af “Alex”’s kunnen, her var hun meget mere motiveret og med i forløbet, vi lavede nogenlunde det samme, men dagen i forvejen havde vi været ude at gå en tur, for at samle ting i naturen til aktiviteten. Derudover supplerede vi materialet med kartofler og æbler. Som jeg havde forventet skulle “Alex” også her have støtte og hjælp til at lave kartoffeltryk.

Vi forsøgte også, at lave den nøjagtige samme aktivitet med malerrulle, og i dette tilfælde græsstrå af forskellige arter, her prøvede “Alex” selv at føre rullen med støtte. Det blev en positiv oplevelse for “Alex”.

Del konklusion:

Efter dette nye forsøg med kreativt forløb med “Alex” er det min klare konklusion, at det var en god oplevelse for “Alex” idet aktiviteten foregik under forhold som for “Alex” var trygge, men jeg vil ikke udelukke at det positive udfald også skyldes en oplagthed hos “Alex” og ikke mindst at der var konkurrerende beboere eller brugere med i forløbet.

Indsamlingsfasen i forbindelse med første kreative arrangement:

Første indsamling:

Under indsamlingsprocessen som foregik over to gange, den ene gang var kaotisk for “Alex” ide hun den dag havde flere aggressive udfald, men her var det tydeligt at det især var to brugere der fik hende på kogepunktet, personalet gik heller ikke fri.

Anden indsamling:

Næste gang gik det betydelig bedre over for de andre deltagere, men jeg oplevede selv to tilfælde, som skyldtes min manglende forudsigelighed, og dog blev det vendt til det positive, idet jeg gav mig tid til at forklare, hvorfor vi skulle samle ting sammen og hvad det skulle bruges til.

Forklaringen foregik verbalt uden støtte af anden kommunikation.

Midlet til at opnå forståelse er tålmodighed og ikke mindst overbærende kærlighed.

Øjenkontakt og fysisk kontakt.

Den kan man bla. give via øjen og kropssprog, ikke som en irritation, hvilket synes at være “Alexs” hidtidige erfaring med øjenkontakt.

Den kan også virke forståelse, respekt, kærlighed og accept og understrege det verbale sprog.

Vi ved at øjenkontakt er vigtigt i de første leve år, men den er lige så vigtige i hele opvæksten, men kan bruges såvel negativt som positivt.

I bogen “Elsker I mig”⁵ beskrives der i en passage hvordan en familie uden at vide det brugte øjenkontakt til at udtrykke betinget kærlighed, ved kun at anvende øjenkontakt når det var i forbindelse med disciplinér opdragelse.

Men øjenkontakt kan også udtrykke betingelsesløs kærlighed, og det gøres ved at man også anvender øjenkontakt i andre situationer end under irettesættelser, og man derigennem udtrykker “du er elsket på trods af det du gøre”, det kan så igen

⁵Kilde “Elsker i mig” af Da. Ross Campbell p. 7-9 og kapitel 4 Kærlighed gennem øjenkontakt, hvor det underbygges videnskabeligt p. 36-37

understreges ved et knus en berøring et klem i hånden os.

Dette er ganske vist et nonverbalt sprog ,som vi alle bruger mere eller mindre, bevidst eller ubevidst.

Historien bag “Alex” kilde⁶

“Alex” er spastiker og kan ikke tale, hun mistede sin mor “maj 1971” ved en trafikulykke, da hun var 7 år gammel, hendes forældre havde lovet hinanden, at “Alex” ikke skulle hjemmefra så længe nogen af dem magtede at passe hende. *Faderen har siden passet hende, indtil sin død 1997.*

“Alex” fik hjernebetændelse som lille, hvilket har forårsaget, at vitale dele i hjernen er blevet beskadiget foruden spasticitet. Senere blev hun opereret i hælene, som blev vendt og først som syv årig lærte hun at gå, “Alex” har tre søskende hvor af den ene er værge for hende i dag.

“Alex” har gået på specialskole 7 timer hver dag, der har hun lært at kommunikere ved at tage folk i hånden eller prikke dem på benene, på den måde har “Alex” og faderen fart lange samtaler, hun er meget aktiv og ukonsentreret og kan ikke beskæftige sig med en ting ret lang tid af gangen. På et tidspunkt hvor hun er overladt til sig selv hælder hun farve ud på gulvet, Radioen bliver tændt når “Alex” kommer hjem fra skole, fordi hun holder meget af musik og stemmer.

Indtil sin død passer faderen “Alex” på fuld tid, da han bliver arbejdsløs, bortset fra dagtimerne hvor “Alex” er på specialskolen.

Delkonklusion:

Ud fra disse beskrivelser konkluderer og formoder jeg at “Alex” opvækst indtil moderens død har fået opfyldt sine basale behov, men her efter oplever et svigt eller en mangel på dette område, dog fremgår det ifølge artiklen at “Alex” siger tak til sin far ved at give ham et knus, som vel er naturlig idet en far ikke kan give den samme omsorg som en mor, eller, sagt på en anden måde, være både mor og far på samme tid.

En ting jeg har bemærket er at der kan være en tendens til at “Alex” oftere slår ud efter det kvindelige personale end mod det mandlige personale. Hun reagerer

⁶Kilde Artikel fra “Ude og Hjemme nr 52, 1979”

anderledes over for mænd end over for kvinder, hvilket kunne være forårsaget af dels savnet af sin mor og det at hun hovedsageligt har været sammen med sin far og det har været hendes tryghedsbase, hvor vidt der har været andre kvinder inde i billedet ud over hendes søstre og en dame som en periode passede hende, fremgår det kun at faderen har haft kontakt via. kontakthanoner, men om det kun har været pr. skrift eller på anden vis fremgår ikke tydeligt ifølge artiklen.

Som jeg nævner i forrige afsnit er det et problem for “Alex” når hun oplever en konstant stirren på hende, øjenkontakt er jo et basalt behov, som især er meget vigtigt i de første år af et barns opvækst, men også vigtig resten af livet. Hvor er det dog svært at kommunikere og vide at man er blevet forstået, hvis man ikke oplever en kontakt eller reaktion på det man siger verbalt eller nonverbalt.

Når jeg her særligt fokuserer på øjenkontakten, så er det også for at skærpe min egen bevidsthed om, at jeg må bruge øjnene, for gøre jeg ikke det, vil jeg heller ikke være stand til at opfange de signaler, tegn og udtryk der kommer fra “Alex”. For derved at kunne komme hende imøde, forstå hendes signale. Men samtidig kan jeg både afgive, sende et negativt eller positivt signal via. øjnene understreget af kropssproget.

Historien bag “Alex”fortsat

Historisk afsnit del 2 & 3 er vedlagt som bilag:

Samme år som førnævnte artiklen kom i Ude og hjemme i december, beskrives “Alex” ifølge Søndagerskolens undervisningsplan november 1979 (bilag 1.) Igen i 1998 beskrives på Limfjordsværkstedet (bilag 2.)

Begge bilag er bearbejdet, refereret af hensyn til anonymiteten.

Ud fra disse beskrivelser fornemmer man en udvikling på nogle punkter, men andre er lige som stillestående. Fx. Hendes voldelige adfærd i visse situationer.

Som på nuværende tidspunkt er i bedring, blandt andet ikraft af forskellige ændringer i hendes hverdag, men også en bedre forståelse af hende.

Man kan egentlig godt sige at selv om “Alex” bor på “Døgnfluen” så skal hun egentlig forholde sig til to hjem, idet hun i dagtimerne skal forholde sig til personalet

i Aktivitetshuset “Perlen”.

Her kan man historisk set godt sige, at “**Alex**” har udviklet sig, og måske har endda rummet “forståelses og kommunikationsmæssigt” ændret sig. Idet man organisatorisk samarbejder omkring “**Alex**” og hendes fremtidige udvikling.

Logisk kan man sige, at når der er to personalegrupper af forskellig sammensætning vil der opstå forskellige syn på, og opfattelser af, “**Alex**” og hendes adfærd. Kommunikationsmæssigt kan man godt få opfattelsen af at man er nået frem til samme forståelse, og det er det, der organisatorisk og kommunikativt, der har haft og fortsat vil have indflydelse på “Alexs” trivsel, udvikling og fremtid.

Det er for såvidt det jeg oplevede på den første indsamlingstur i forbindelse med kreativ aktivitet, en anderledes og umiddelbar negativ forståelse af “**Alex**”.

Man har holdt fælles handlekonference omkring “**Alex**”, men ud over det har man indledt et samarbejde på den måde at man hver 14. dag tager en time til drøftelse og uddybning af opfattelser, for at nå frem til en fællesforståelse. Hidtil har det været umiddelbart i forbindelse med den kreative aktivitet. Men efter at “**Alex**” har skiftet gruppe, vil man fortsætte dette samarbejde, men uden at medarbejderen fra “Døgnfluen” deltager som en resurse i gruppen og aktiviteten.

Blandt andet det at “**Alex**” er blevet flyttet i anden gruppe og fået flyttet hjemmedag, er resultat af samarbejdet og den nye fællesforståelse.

Her vil jeg tilføje at det organisatoriske, samarbejdet i det organisatoriske, forståelses - og kommunikationsmæssigt, har en stor betydning for den enkelte beboers trivsel og udvikling.

Opstår der en kommunikativ konflikt, det både forståelses-og handlingsmæssig, før det en indflydelse på beboerens adfærd og reaktion. Som så igen før indflydelse på den måde man forvalter sin omsorg, i dette tilfælde “**Alex**” og hendes trivsel. Nogle af hendes adfærdsmønstre, aggressiviteten er udslag af de førnævnte konflikter, idet det for hende er blevet til magtesløshed, misforståethed, som følge deraf voldelig adfærd. Når man ser på det organisatoriske og dens indflydelse.

Så oplevede jeg en episode, hvor vi måtte holde beboerne hjemme fra Aktivitetshuset "Perlen". Imidlertid var der lidt uklart med hensyn til "Alex". Hun skulle faktisk på skoleår den dag, og den normale procedure er at man pakker taske aftenen i forvejen, men da vi erfarede at der ikke var nok folk sat på til at det kunne ske. Så lod vi være med at pakke taske og tale om skoleår over for "Alex", Det resulterede i, at "Alex" ikke fik nogle forventninger, om at hun skulle afsted, og derved blev følgende dag en positiv oplevelse for hende på trods af den organisatoriske ændring.

Men det kræver at personalet er fremsynet med hensyn til hvad der er planlagt for den enkelte beboer, og tar højde for eventuelle ændringer eller svipsere i planerne.

Førnævnte er "Alex s" historiske udviklingsforløb frem til i dag

Det nuværende standpunkt er udarbejdet den 5. Jan 1998 og vedhæftes som et (bilag:3)

Man kan for såvidt godt sige at den, voldelige adfærd og arbejdet med den fylder meget, og som følge deraf har været årsag til at man ikke har fokuseret så meget på de øvrige ting, som hun kan eller ikke har gjort og kunnet.

Mangt og meget er taget med i det nuværende standpunkt og udviklingspunkter, men efter nærmere sammenligning af de forrige standpunkter, overvejer jeg udviklingspunkter og aktiviteter, som "Alexs" som fortsat udviklingspunkter, som jeg vil komme ind på i Perspektiveringens "Ny handlingsplan".

Min helt personlige mening er at "Alexs" på nogle områder har udviklet sig, eller genoptaget brugen af tegn til tale, den første tid lærte "Alex" mig de ord hun kunne, eller rettere sagt dem jeg spurgte om, så som mælk og kaffe.

Siden har vi udviklet ordforråd som flag, slik, aftale. Men for at udvikle dette suppleringsprog som "tegn til tale" er (se bilag 4), så kræver det tid og indsigt i hvad "Alex" vil udtrykke, hvad der er hendes interessefelt.

Under forløbet har man på boenheden udviklet en pegebog med billeder sammen med "tegn til tale" illustrationer, som for så vidt er godt, men "Alex" forstår ikke rigtigt at bruge den endnu.

Kommunikation, tegn til tale, logik og forståelse

“Alexs” bevidstheds verden er konkret, men ikke som voksen logik, hun bruger sin egen logik, det kommer fx. til udtryk på den måde, at vi fx giver en anden besked om et eller andet, og ifølge “Alexs” logik bør det ske her og nu, hun blander sig spytter, reagerer adfærdsmæssig uhensigtsmæssig.

Hun kan ikke umiddelbart selv forholde sig til det logiske i, at der fx. er noget der hindrer den anden i at handle, ikke er så hurtig o.s.v.

Og dog ved senere forklaring kan hun opfatte og forstå logikken i det, men bevarer ikke den nye viden konstant.

Dette passer med Piagets Det prækonceptuelle trin (ca 2 - 4 år)

Med hensyn til “**Alex**” kan man tale om , i forhold til sin fysiske alder, indlærte erfaringsbegreber som ikke alle er logisk relaterede og konstante, og den mentalt udviklingsmæssige alder og logik, som er på lege og før begrebs/begrebsstadiet.

Da “**Alex**” ganske vidst har lidt sprog men for så vidt ikke bruger det, og samtidig kan gøre sig forståelig i nogle situationer ved at pege på billeder eller ting, og har nogle få tegn til tale til understregning af sit sprog, sin kommunikation. Alligevel opstår der ofte situationer hvor kommunikationen mellem “**Alex**” og hendes omgivelser ender i aggressioner og slag (vold).

Samme sprog?

Det kan sammenlignes med Piagets beskrivelse af kommunikationen mellem barn og voksen hvor de tilsyneladende “taler samme sprog” så ligger der ikke altid den samme begrebsramme til grund for kommunikationen. Den voksne eller pædagogen må lytte til beboerens kommunikation eller barnets tale. Være mere opmærksom på senderens kommunikation og tiden til at blive færdig, får talt ud (vist hvad hun vil) inden vi svarer.

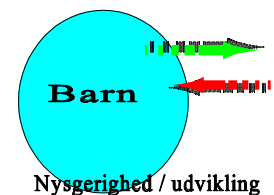
Oplevelser:

fx har jeg oplevet under spadsereture at “Alex” gentagne gange peger på et eller andet som en flagstang med et flag, her spurgte jeg gentagne gange om hvad hun ville, hvad hun pegede på indtil jeg fandt det rigtige ord “flag” det vil sige i hendes begrebsverden er der et lager af ord, et ordforråd som hun ikke er istand til at kommunikere ud verbalt, men forstår når vi siger det, her gik jeg ind og viste hende tegnet for flag, hvilket hun for så vidt fik lært, men da vi kom hjem brugte hun et andet tegn for flag, idet hun før har lært et tegn for fødselsdag ved at række hånden op og sige hurra, på væggen sad nemlig et billede med et flag og tegnet for fødselsdag, men hendes tegn var et selv lært eller hjemmelavet tegn. Som jeg vil kalde (“Alex”-dialektisk tegn). Som er, Ok og bør gives videre til de øvrige omgivelser.

Eller som hun gjorde en dag i bussen, hvor hun pegede på noget filt som var gået løs og dannede et hul, jeg forstod ikke hvad hun ville, hun blev aggressiv, jeg beroligede hende, samtidig med at jeg fortsatte med at spørge, hvad det var hun ville. Jeg kunne have valgt, at svare uden om eller affærdig hendes reaktion, men jeg fortsatte og hun fortsatte, og til sidst fandt jeg ud af, at det var hullet/ den løse filt hun ville vise. Her burde jeg gå videre med, at vise hende et tegn for itu eller i stykker, men vi opnåede en forståelse og roen fald over “Alex”. Jeg roste hende for sin ihærdige, den samme ihærdighed som vi finder ved børn i 2 - 4 års alderen, hvor de kan gå i flere dage og bearbejde samme problem, eller spørge efter den samme ting igen og igen.

Hendes nysgerighed blev stillet for så vidt, men jeg kunne have taget det mere alvorligt, fx. undersøgt hvad tegnet var for “filt, itu, istykker” og givet hende det som støtte for hendes kommunikation.

For så vidt er det godt, at vi finder ord/tegn, som er relevante for en hverdag, for at få den til at fungere, men nødvendigvis er de ord/ eller tegn ikke logiske i “Alex”s

terminologi og forståelsesverden, men kan vi fange hendes interesse ved at pege, og relatere til den konkrete ting eller via billeder, og derefter vise tegn, er det muligt at opbygge "Tegn til tale" forrådet hos "Alex".

Det har jeg forsøgt med kortspil, brugt som vendespil, på en selvkonstrueret måde, med nogle få ord af gangen, det sidder ikke umiddelbart fast, men hun synes det er sjovt, og vil gerne fortsætte, når vi fx. har lavet 4 - 8 ord, så tager vi en ny portion.

I starten protesterede hun, idet hun ikke forstod meningen med at lære tegnene, det gælder både når vi gik tur og når vi spillede, men efterhånden blev det en leg for hende. Derfor er det også vigtigt, at tage udgangspunkt i noget meget konkret for barnet eller "Alex". Man skal tale (vise tegnet for) om tingene, mens det undersøges, iagttages og berøres. (Kilde Piaget.)⁷

Konsulentbistand:

Denne del samstemmer for så vidt med hvad jeg fandt ud af hos Kurt Vinterhøj

Følgende er uddrag af min dagbog d. 30.nov.1998

I dag besøgte jeg Kurt Vinterhøj og blev bekræftet i mine iagttagelser, samtidig bekræftede han at det materiale vi allerede havde på Buen vedrørende Tegn til tale var det rigtige også den lånte CD-rom med basistegn,(se bilag 5)

Jeg blev bekræftet i at "Alex" er ekspresiv⁸ kommunikerende, at hun har symbolbilleddannelse, hvilket allerede udvikles ved 1½års alderen.

"Alex" kan nyde gavn af et alternativt sprog som "Tegn til tale"

Generelt læres sprog under social interaktion, sammen med bla. Musik, konkrete ting/ord omsluttet af situationen, en kobling af ting, ordet for tingen og tegn til taletegn for tingen.

Det vil være godt at finde ud af hvilke ord der er relevante for "Alex" og lære, med

⁷ Udviklingspsykologiske teorier redigeret af Esben Jerlang Side 255

⁸ Ekspresiv adfærd er den adfærd der gennem kropssprog viser en persons følelser, holdninger etc.

udgangspunkt i hendes interesse felt og det vil være passende med et ordforråd på ca. 40 - 60 basistegn til at opbygge og understøtte en hverdag.

Ofte men ikke i alle tilfælde bliver det verbale sprog bedre og udvikles når det understøttes med tegn til tale.

Men det er en nødvendighed at vi som pædagoger får indarbejdet tegn til tale, som underbygning af vores eget verbale sprog, som en naturlig del, vi er spejlet i brugernes/beboernes liv og kommunikation.

Yderligere kan sproget understøttes ved at anvende billeder og piktogrammer.

Jeg mener her i opgaven at ha´ bevæget mig ind på begrebet “totalkommunikation”, idet jeg benytter mig af det verbale og nonverbale sprog samt alternative kommunikationsformer hvilket kan underbygges af materiale fra “Det ka´ nytte”.

Idet det vil blive for omfattende, at medtage alt, vil jeg kun vedlægge (bilag 6), der som forklarer hvad totalkommunikation er og hvad det indbefatter.

Man kan i overført betydning sige at det samtidig forklarer hvad “det ka´ nytte” er og indbefatter.

“Det ka´ nytte” er ikke nogen pædagogisk retning, men det er snarere en metode, der benytter sig af “alt” hvad angår teorier, men med den filosofi, at tage udgangspunkt i den enkelte beboer/bruger eller klients udviklingsmæssige behov og niveau.

Man bruger ofte Piaget, men det kunne for så vidt lige så godt være Vigotskij, hvor fra man kender **NUZO** teorien, som egentlig betyder den Nære Udviklings Zone, andre teoretikere kunne også inddrages, alt afhænger egentlig af hvad det enkelte individ har behov for.

Begrundelse for værdigrundlag og metode:

Mit eget værdigrundlæggende menneskesyn er “kristent”.

Det vil sige, at jeg sætter det enkelte menneskes “værdi” højt, idet jeg betragter hvert enkelt menneske som “unik”.

Jeg mener et hvert menneske er unikt i sig selv, og jeg vil tillade mig at sige, at der ikke findes noget menneske, som på en eller anden måde har et punkt, en funktion, som ikke virker optimalt, enten på grund af miljøet, en senskade eller fødsels og kromosomfejl, genetisk eller ikke genetisk.

Uanset hvad, så ser og betragter jeg den enkelte “beboer” som værende et helt menneske og originalt.

Mennesket bag handicappet betragter jeg som værdifuldt.

Mit forhold til dette menneske er ligeværdigt, jeg er ikke mere værd end det menneske, men ikraft af at jeg ikke har de samme handicaps, så kan jeg blive årsag til at den “funktionshæmmede” får nogle værktøjer til at gøre sin hverdag mindre problemfyldt, mere værdigt og give hverdagen indhold og mening og derved livskvalitet.

Metoden er valgt ud fra grundholdning og den enkeltes udviklingsniveau.

Mit motto er: “Gør mod andre menneske, hvad du ønsker de skal gøre mod dig” (frit citeret fra Bibelen).

Heri indbefattes også begreber som “Kærlighed, accept og tilgivelse.”

Hvilket jeg så vidt mulig udtrykker verbalt, nonverbalt, via tålmodighed, overbærenhed og ikke mindst øjen og fysisk kontakt.

Når jeg nu satte fokus på én beboer var det med henblik på hendes udviklingsperspektiv, idet hendes adfærd og kommunikationsform har indflydelse på boenhedens udviklingsperspektiv og de øvrige beboeres trivsel og personalets arbejdsklima.

Det kunne for så vidt forklares med “levitmodellen“ som vedhæftes som et bilag .

Konklusion:

Generelt konkluderer jeg at det er muligt at ændre en beboers kommunikation fra en voldelig kommunikation til en ikke voldelig kommunikation.

Men dermed vil jeg også sige at den proces ikke kan klares bare i en håndvending, og på et halvt år.

I dette tilfælde var boenheden igang med udvikling af alternative kommunikationsmidler, hvor kurser og andre ting har været årsag til at man var gået i stå handlingsmæssigt.

Jeg tog tråden op pga. min første undren af, at man næsten ikke brugte denne alternative kommunikationsform, men talte om den.

Beslutninger omkring alternative kommunikationsformer var nedskrevet, bla. I forbindelse med forige praktikant.

Samtidig var mit fokus rettet imod **“Alex”** og hvad der kunne afhjælpe hendes voldelige adfærd og kommunikation. Da jeg erfarede at **“Alex”** kunne vise mig tegn for kaffe m.m. konkluderede jeg, at for hende var der muligheder for en videreudvikling af dette sprog. Det udviklede sig til gåture m.m. hvor jeg gik på opdagelse kommunikationsmæssigt (se afsnit side 21 og 23), som bekræftede mig i at **“Alex”** er ekspresiv kommunikerende og modtagelig for yderligere udvikling.

“Alex” muligheder:

Jeg mener at **“Alex”** kan få et bedre samspil og kommunikation med sine omgivelser, og det kan ske ved.

TM En ændring af hendes adfærd.

TM Fordi noget af hendes adfærd er tillært som kommunikation, her tænker jeg på, at hun kommer og trækker i en. Den adfærd beskrives blandt andet i afsnittet Historien bag..... side 17 og yderligere i vedlagte bilag under historisk afsnit del 2 & 3.

TM Hun kan få en kommunikation med sine omgivelser ved brug af alternative kommunikationsformer, som brug af billedmateriale, piktogrammer, pegebog og **“tegn til tale”**. Hun er for så vidt igang med at udvikle disse kommunikationsformer, og er nok den flittigste til at bruge dem.

Her er min klare oplevelse at **“Alex”** gør fremskridt kommunikationsmæssigt og adfærdsmæssigt, (se side 11 - 16) som beskriver mødet med **“Alex”** og nogle af oplevelserne omkring hende og observationerne.

Pædagogens muligheder for at støtte **“Alex” kommunikativt:**

- ™ At pædagogen er forudsigelig i/ under og efter planlægning af aktiviteter med den enkelte beboer.
- ™ At gøre alternativ kommunikation til en del af sin egen kommunikation med **“Alex”** og de øvrige beboere og derved selv være **“spejl”**
- ™ Ved at udnytte ekspresiv kommunikerende og interaktiv kommunikation sammen med **“Alex”** eks. vis under gåture i naturen eller på hjemmedage
- ™ At anvende pegebog med billeder/tegn til tale tegn sammen med **“Alex”** gøre det til en leg for hende og dermed en udvikling
- ™ At udvikle og forstå **“Alex”** eget behov for hjælpeord/tegn til understøtning
- ™ At være konsekvent og forstående, når det gælder at føre **“Alex”** fra en voldelig kommunikation til en ikke voldelig kommunikation. For så vidt respektere den nuværende kommunikationsform, men ikke accepterede, og derfor gribe ind, påtale adfærden og give nye kommunikationsmuligheder som eksempel. Men det kræver både tålmodighed, overbærenhed og forudsigelighed.

Disse punkter er udslag af mine oplevelser med **“Alex”** i forskellige situationer, som beskrevet i afsnittet **“Alex”** side 11

Nødvendige faktorer for et positivt udfald:

- ™ At personale og beboere er motiverede.
- ™ At alle så vidt muligt bruger tegn til tale under kommunikation i hverdagen.
- ™ At man vedholden bruger og udvikler det alternative sprog.
- ™ At man i det organisatoriske er forudsigelige, så oplysninger/ændringer omkring en beboers aktivitet kommunikerer videre til personalet eller kollegaer.
- ™ At miljø, omgivelser og klima indrettes og giver rum for beboerens udfoldelse, udvikling og trivsel. Det gælder også i overfart betydning, som fx. med **“Alex”** og hendes omgivelser, ændring af hjemmedag, og gruppe (se side 19).
- ™ At alle parter, som er omkring og har med **“Alex”** at gøre, så vidt muligt finder en fælles forståelse og handleplan, for at undgå magt og afmagtsituationer.(se side 19)

Sluttelig vil jeg konkludere at ovennævnte punkter har været medårsag til at **“Alex”** og hendes adfærd er under forandring fra det voldelige til det ikke-voldelige. Men processen er ikke fuldendt endnu.

Perspektivering:?

Ny handlingsplan:

Med hensyn til kommunikation

- I. Fortsat ændring af adfærd i forbindelse med at trække folk afsted, ved at spørge hvad det er hun vil, hvad hun kan gøre selvstændigt, bør hun opmuntres til.
- II. Handle konsekvent overfor og med **“Alex”** i stressituationer. Fornemmer man det spidser til, må man så vidt muligt give sig tid, til at høre, se, udspørge og forstå hvad **“Alex”** vil eller ikke kan, ikke **“kan med”**.
- III. At viderudvikle alternativ kommunikation og forståelse ud fra **“Alexs”** forståelses begrebs og tankesæt.

Med hensyn til aktiviteter:

- IV. Forsætte med Fjord og skoleår
- V. Udvikle hjemmedagen til kommunikations, social og personlig udviklingspunkt, ved at inddrage evt. Brug af pegebog og skabe forståelse for brugen af den. Brug af Computer, men her bør man tage højde for evt. negative påvirkninger fra skærm i forhold til at hun er epileptiker.
- VI. Idet hun elsker musik, lade hende medvirke i drama eller lignende

Nye undersøgelsespunkter er fx:

Hvorfor reagerer **“Alex”** ikke ens over for kvinder og mænd, personale og medbeboere.

Nærlæsning af nuværende og tidligere udviklingsbeskrivelser, undersøge:

Hvilke punkter **“Alex”** ikke er/kan komme(t) videre med.

Hvilke punkter hvor man bør gøre tiltag til **“genoptage”**, **“at bevare”**, **“at udvikle”**.